

As a result of our scientific research, a structurally functional model of future lawyers' readiness formation to professional interaction was developed, which includes the following components: target, content, procedural and evaluative-productive. In the process of developing and substantiating this model we were guided by: qualification requirements for a specialist in the field of law, conditioned by social demand; branch standards of higher education in the specialty of "Lawyer"; curricula and training programs for future lawyers.

Under the model of future lawyers' readiness formation, we mean a holistic pedagogical process, in which a set of approaches to training is aimed at acquiring by the students their professional knowledge, skills and abilities in the organization and implementation of interaction in the conditions of professional duties performance, as well as on the personality development of a student as a competent participant in the professional activity.

Taking into account the aforementioned, we consider that the professional training of future lawyers should be based on basic generally didactic principles of teaching (science, accessibility, connection of learning with life, professional orientation, systemic, systematic and consistent, humanistic, etc.), taking into account also such additional principles as: the principle of partnership relations, socio-pedagogical interaction, integration and dialogue.

In addition, we assume that the process of preparing a future lawyer to the organization and implementation of professional interaction will be implemented more effectively through the use of programmatic and methodological support for humanitarian disciplines created according to the requirements that provide for the possibility of reflection and dialogue realization in professional activity; ensuring the situation of mutual understanding of the individual; the assimilation of the essence of knowledge about the features of interaction with different categories of people in professional activities, psychological barriers, difficulties and disadvantages of professional communication.

Key words: lawyer; professional interaction; readiness; formation process; structurally-functional model; components; principles.

УДК:373.3.091.212.7-026.516:37.015.3:005.32 Сухомлинський DOI: 10.32626/2309-9763.2019-27.22-28

Олена Довгань
Olena Dovhan

ПРОБЛЕМА НЕУСПІШНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СУЧАСНИХ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ І ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

THE PROBLEM OF JUNIOR PUPILS' POOR PROGRESS IN CURRENT PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL STUDIES AND IN V. O. SUKHOMLYNSKYI'S CREATIVE WORKS

Одним із пріоритетних напрямів НУШ є педагогіка партнерства. Перехід української школи до педагогіки партнерства спонукає звертатися до педагогічного досвіду великого педагога і дослідника В.О.Сухомлинського, адже його діяльність і була спрямована на забезпечення співробітництва між учнем, школою і батьками. Серед проблем, яким приділяв увагу видатний педагог, була і проблема учнів, які не встигають.

У статті з'ясовано сутність поняття "неуспішність", "невстигання", "відставання" та їх взаємозалежність, чинники та причини, що негативно позначаються на успішності учнів та шляхи її подолання через призму творчих здобутків В.О. Сухомлинського.

Ключові слова: учні початкової школи, навчальні уміння, неуспішність, відставання, невстигання, невстигаючий учень, творчий доробок В.О. Сухомлинського.

Сьогодні в умовах інформатизації освітнього простору та загальної глобалізації простежується зниження рівня зацікавленості процесом учіння молодшими школярами. Щороку діти з передчуттям незвіданого ідуть до школи, а вже згодом втрачають інтерес, що призводить до неуспішності. Чимало психолого-педагогічних досліджень було присвячено цій проблемі, однак вона залишається актуальною і сьогодні.

Одним із пріоритетних напрямів НУШ є педагогіка партнерства. Перехід української школи до педагогіки партнерства спонукає звертатися до педагогічного досвіду великого педагога і дослідника В.О. Сухомлинського, адже його діяльність і була спрямована на забезпечення співробітництва між учнем, школою і батьками. Серед проблем, яким приділяв увагу видатний педагог, була і проблема невстигаючих учнів.

З'ясуємо сутність поняття “неуспішність”, “невстигання”, “відставання” та їх взаємозалежність, чинники та причини, що негативно позначаються на успішності учнів, а також шляхи її подолання через призму творчих здобутків В.О. Сухомлинського.

Спробуємо окреслити сутність основних понять.

Неуспішність – складне і багатогранне явище шкільної дійсності, яка потребує різнобічних підходів при її вивченні [12, с. 234].

Складне та багатогранне явище невстигання школярів у навчанні досліджувала низка педагогів та вчених, серед яких С.А. Журавльова, С.С. Степанов, В.С. Цетлін, Г.А. Цуккерман та інші. Вони наводили різноманітні визначення, задля розкриття суті даного явища.

В.С. Цетлін під неуспішністю розуміє “...невідповідність підготовки учнів вимогам змісту освіти, що фіксується по закінченню якого-небудь значного відрізка процесу навчання – вивчення теми, кінець чверті, півріччя, року” [20, с. 243]. Автор дає визначення і відставанню. “Відставання – це невиконання вимог (або одного з них), яке має місце на одному з проміжних етапів всередині того відрізка навчального процесу, який є тимчасовою рамкою для визначення успішності. Слово “відставання” означає і процес нагромадження невиконання вимог, і кожен окремий випадок того невиконання, тобто один з моментів цього процесу [14, с. 22] Відставання – це перерва неперервності”. Ми погоджуємося з позицією автора про взаємобумовлений характер цих понять, що неуспішність є результатом відставань. Одним із шляхів подолання неуспішності є подолання відставань [5, с. 116].

Шкільна неуспішність – це дуже складне явище, яке найчастіше виникає внаслідок накладання, переплетення та одночасної дії кількох різнопланових чинників, які знаходяться в складних причинно-наслідкових взаємозв'язках між собою [12]. Психолог С.С. Степанов дає таке визначення цього поняття: “Неуспішність – це не відповідна нормативним критеріям результативність шкільного навчання, яка виступає наслідком нездатності дитини повноцінно засвоїти навчальний матеріал і виконувати завдання” [13]. Керол Бейнбрідж, експерт у питаннях про обдарованих дітей, неуспішністю називає таку успішність дитини, яка є нижче рівня, що прогнозували на підставі її здібностей [13].

Влучним є визначення С.У. Гончаренка, який відставання розуміє як “недостатнє засвоєння окремими учнями поточного навчального матеріалу” [6, с. 376].

Неуспішність, перш за все дидактична проблема, оскільки пов'язана зі змістом і процесом навчання. А.А. Бударний пов'язує неуспішність із рушійними силами навчання – суперечностями [5, с. 215]. Схожі погляди на дану проблему мав і П.П. Блонський, який визнав неуспішність як порушення взаємодії між учнями, вчителями і зовнішніми умовами [4, с. 110]. Ці дослідження відображали лише зовнішню сторону поняття.

С.А. Журавльова справедливо підкреслювала, що явище шкільної неуспішності здебільшого розглядалось у ракурсі попередження та корекції, а не на виявлення причин ефективного засвоєння матеріалу [7].

Спробуємо пояснити наше бачення “невстигаючого учня”. Як правило, ми розуміємо, що це дитина, яка не впевнена у своїх здібностях, можливостях та діях; ясно бачить недоліки результатів своєї навчальної діяльності на фоні яскравих результатів щасливих однолітків;

намагається виділитися в іншій діяльності. Однак більшість дітей цієї категорії можуть просто не використовувати свої здібності у повній мірі.

Невстигаючий учень, на думку Г.А. Цуккерман, – це не обов'язково двієчник, який не встигає за мінімальними вимогами шкільної програми. Таке глибоке відставання, наголошує автор, завжди пов'язане з порушеннями або затримкою психічного розвитку, аномаліями сімейних взаємин, хворобами. Але ми не повністю погоджуємось з таким тлумаченням, оскільки і серед інших категорій дітей можна знайти дитину, що потребує допомоги у подоланні труднощів [21]. Чимало видатних людей мали труднощі у навчанні, але досягли висот в інших сферах. Тому, щоб знайти засоби для подолання неспішності, потрібно знати причини, які її породжують.

Причини неспішності учнів можуть бути непередбачувані та різноманітні. Можливо дитину не розуміють батьки, не приділяють їй належної уваги, непорозуміння з однокласниками, в колективі, або якщо у дитини просто виникло негативне ставлення до навчання, через одну із невдач з певного предмету, проблеми зі здоров'ям. Наприклад, П.П. Блонський основною причиною неспішності вважав біологічну неповноцінність дитини й вказував, що успіх у навчанні таких дітей залежить від організації умов, у яких воно протікає [3].

Умовно причини неспішності молодших школярів можна поділити на соціально-економічні, біопсихічні та педагогічні.

Олена Беляєва вдало поділяє причини неспішності на зовнішні та внутрішні. До *зовнішніх* відносить:

1. Перешкоди середовища, у якому росте малюк (незручне робоче місце або його відсутність, гамір братів або сестер, увімкнений телевізор, комп'ютер).
2. Сімейні конфлікти – сварки батьків, ревності до братів чи сестер, часті бійки в родині.
3. Надмірна вимогливість до навчання з боку батьків. Вони вимагають тільки високих досягнень, не враховуючи безлічі різних чинників. Це може викликати психотравму у дитини.
4. Відсутність інтересу з боку батьків до навчальних занять дитини, не перевіряють, як вона виконує домашні завдання, чим займається у вільний час.
5. У дитини не сформоване позитивне чи створене негативне ставлення до навчання, тобто немає передумов виховання навчальної мотивації та інтересу до навчання.
6. У родині неправильно організована навчальна діяльність: відсутність трудового виховання та відповідального ставлення до своїх обов'язків, відсутність режиму, безлад у домі, неналагоджений побут.
7. Проблеми у спілкуванні з однокласниками.

Внутрішні причини шкільної неспішності можуть полягати у:

1. Порушенні чи відхиленні у розвитку психічних процесів, тобто їхній нерозвиненості.
2. Високому рівні тривожності, яка набуває стійкості при постійному незадоволенні батьків, їхній роздратованості й викликає в дитини страх зробити щось погано, неправильно.
3. Надто низькому рівні самооцінки, невпевненості у собі, закріплення ситуації систематичної неспішності, що призводить до виникнення таких проблем: бажання бездумно дотримуватися вказівок дорослого, діяти лише за зразками та шаблонами, побоювання виявити ініціативу, формальне засвоєння знань і способів дій [2, с. 27-28].

З психологічної точки зору можна виділити такі причини неспішності:

1. Наявність прогалин у фактичних знаннях і спеціальних для даного предмета вміннях.
2. Наявність прогалин у навичках навчально-пізнавальної діяльності.
3. Недостатній рівень розвитку й вихованості особистісних якостей [11, с. 9-10].

Ми також погоджуємось із думкою Н.В. Захарчук, яка виокремила серед можливих причин небажання учнями отримувати знання такі:

“Недостатня зацікавленість”. Учень переконаний, що навчання – не таке важливе і майже ніяк не стосується його життя та інтересів.

“Страх перед невдачею”. Учень боїться опинитися у незручному становищі перед своїми товаришами та вчителями і вважає, що безпечніше уникнути ризику, і тому не намагається досягнути високого рівня.

“Хибні цінності”. Учневі набагато важливіше мати перед своїми товаришами вигляд “крутого”, ніж бути компетентним і успішним у навчанні.

“Навчальні проблеми”. Учень намагається зрівнятися зі своїми однокласниками, які добре вчать, однак легко здається після невдачі.

“Недостатнє навантаження”. Байдужість до навчання може бути викликана завданнями, рівень яких нижчий, ніж здібності учня.

“Потреба уваги”. Учень може намагатися привернути увагу вчителя й одержати підтримку від нього, вдаючи безпомічного.

“Емоційна перевтома”. За недостатнім інтересом до навчання чи невмінням зосередитися можуть бути приховані тривога, перевтома або депресія.

“Низькі очікування”. Низькі академічні очікування батьків або викладачів можуть зумовити недостатню старанність учня.

“Вияв незадоволення”. Низька успішність учня у школі може бути своєрідним актом протесту проти тиску батьків, які вимагають надто високих результатів у навчанні [8, с. 7-8].

Академік Ю.К. Бабанський убачає причини неуспішності учнів “у слабкому розвитку мислення – 27 %; низькому рівні навичок навчальної праці – 18%, негативному ставленні до навчання – 14%, негативному впливі сім’ї, однолітків – 13%, великих прогалинах у знаннях – 11%, слабкому здоров’ї, втомлюваності – 9%, слабкій волі, недисциплінованості – 8%” [1, с. 131-132].

На нашу думку, серед основних причин, які породжують неуспішність дітей виділяють ті, що пов’язані зі школою та сім’єю.

Серед можливих причин, які безпосередньо пов’язані зі школою, виділяють такі: у класі відсутня цікава атмосфера, що знижує їх мотиваційну сферу; надмірна конкуренція; відсутність конкуренції; конфлікти між учителем та учнем; деякі форми зниженої здатності до навчання; повільне навчання; занадто великий тиск однолітків; відсутність видимих можливостей для прояву творчих здібностей; інертність, відсутність гнучкості у шкільній програмі; невідповідність здібностей дитини шкільній системі.

Серед причин невстигання учнів, які пов’язані безпосередньо зі сім’єю, виділяють такі: розбіжності або конфлікти між батьками; надмірна батьківська опіка над дитиною; відсутність проявів любові та прихильності батьків; відсутність батьківської уваги; конфлікти між братами й сестрами; тиск батьків, які вимагають від дитини постійно демонструвати високі результати. Як влучно писав В.О. Сухомлинський: “Дитина – дзеркало родини; як у краплі води відбивається сонце, так у дітях відбивається моральна чистота матері і батька” [18, с. 29].

Практичний психолог М.Й. Кваша стверджувала, що для продуктивного вирішення проблеми неуспішності учнів необхідно знати та враховувати психофізіологічні основи протікання розумових процесів, їх структурно-функціональну організацію. Адже неуспішність відображає стан тих якісних процесів, що протікають у мозку дитини під час здійснення нею інтелектуальної, розумової діяльності – здобуття знань. Існує спрощений підхід до розуміння причин шкільної неуспішності батьками (чи вчителями), він схожий на пошуки “винного” та спроби перекласти свої недоліки на когось іншого. Внаслідок проведеного вивчення думок батьків, щодо ймовірних причин появи шкільної неуспішності їхніх дітей М.Й. Кваша встановила, що найчастіше з них виступають: “невміння педагогів знайти підхід до дитини” – 48%, “не цікаве подання предмету” – 36%, “лінивість дитини, її байдужість” – 32%, “несправедливість вчителя” – 29%, “недостатність уваги та контролю зі сторони вчителя” – 28%, “великі навчальні навантаження” – 24%, “низька кваліфікація вчителя” – 23%. Вчителі, в свою чергу, до причин, які спричиняють появу шкільної неуспішності відносять: “погане здоров’я дитини” – 60%, “сімейні проблеми та негаразди” – 32%, “пасивність батьків і їх неухважність до потреб дітей” – 31%,

“педагогічну занедбаність в ранньому та безконтрольність у старшому віці” – 24%, “небажання чи невміння батьків допомогти своїй дитині” – 18%, “високий рівень особистої тривожності дитини” – 18%, “складність навчальної програми” – 16%, “невпевненість дитини” – 16% [9, с. 1].

М.І. Мурачковський уважав, що неуспішні діти є учнями, котрі не вміють вчитися, не можуть здійснювати аналіз та логічну обробку теми, що вивчається. На його думку, це діти, які не бажають думати, формально засвоюють матеріал, уникають зусиль, пов'язаних із розумовою діяльністю, постійно у пошуку обхідних шляхів при оцінюванні вчителями їхніх знань (списують, підслуховують). Він виділяв різні типи неуспішних учнів та відзначав їхні психологічні особливості, що давало можливість створювати індивідуальний підхід та розробити спеціальні методики щодо подолання неуспішності [10, с. 5-7].

У дітей з поганою успішністю відсутнє почуття самовпевненості. Це учні, які не вірять у власні сили та можливості. Хоча, насправді, – це хороші школярі, але вони не знають про свою реальну цінність. Завдання педагогів та сім'ї допомогти їм досягти більш високих результатів у навчанні.

В.О. Сухомлинський стверджував, для того щоб учень хотів учитися, він повинен уміти вчитися [15, с. 422-426].

Проаналізувавши педагогічні ідеї В. О. Сухомлинського щодо роботи з невстигаючими учнями, було встановлено, що основною причиною відставання дітей у розвитку, на думку педагога, є неправильне виховання у ранньому дитинстві. Педагог переконаний, що навчально-виховний процес у сучасній школі має бути спрямований на те, щоб викликати у дітей почуття радощів, які, в свою чергу, забезпечать успіх у навчанні. Особливу увагу вчений приділяв саме важким учням. Дослідивши творчий шлях новатора стало зрозуміло, що впродовж усіх років педагогічної діяльності Василь Олександрович випробовував різні засоби полегшення навчання таких учнів. Зокрема, вчений виокремив такі:

- уроки мислення для молодших школярів на природі;
- розв'язування задач за спеціально укладеним збірником;
- читання за спеціально розробленою хрестоматією;
- складання казок;
- творча ручна праця;
- поетична творчість.

Найефективнішим засобом полегшення розумової праці школярів, на думку В.О. Сухомлинського, було розширення кола читання. “Спеціально продумане, завчасно передбачене, організоване читання науково-популярної літератури із слабо встигаючими учнями – це одна з найбільших турбот педагога. По суті, це головне в тій справі, яка в практиці шкільного життя називається індивідуальною роботою з невстигаючими” [19, с. 475]. Також він прагнув виховати у дітей любов до науки, інтересу до окремих предметів, вивчення яких приносило б їм величезне задоволення. Новатор зазначав, що починати вивчати дитину потрібно з дослідження стану її здоров'я. З такими дітьми він проводив спеціальну роботу, встановлював для них певний режим навчальної роботи та різноманітні заходи щодо зміцнення здоров'я учнів. “Дитина – жива істота, її мозок – найтонший, найніжніший орган, до якого треба ставитися дбайливо, обережно” [18, с. 86]. У Павлівській школі діяла система заходів зміцнення здоров'я школярів: на педагогічній раді лікар доповідав про стан здоров'я учнів; за дітьми зі слабким здоров'ям здійснювалося педагогічне спостереження; спільно із сім'єю розроблявся індивідуальний режим праці й відпочинку для цих дітей; для батьків функціонувала батьківська школа, де порушувалися проблеми здоров'я дитини, її розумового та морального розвитку [17, с. 444-445].

Успіх у навчанні, на його думку, – стежка, що веде до того куточка дитячого серця, в якому горить вогник бажання бути гарним, тому треба берегти цю стежку та цей вогник. Важливо, щоб вчитель вмів відрізнити лінощі та недбалість учнів від нерозуміння і невміння, щоб не зашкодити дитині, не завдати їй болю та не образити [19, с. 625].

В.О. Сухомлинський значну увагу приділяв оцінюванню учнів та проблемі виховання дітей у сім'ї. Автор писав, що “спочатку потрібно добитися того, щоб дитина знала, а головне розуміла те, що вивчається, а потім уже оцінювати її” [19, с. 465-466].

Найважливіші риси і якості дитини зароджуються саме в сім'ї. “Люди з кам'яним серцем частіше виростають в таких сім'ях, де батьки віддають дітям усе й не вимагають від них нічого” [17, с. 640].

Любов до дітей – ось що повинно бути найголовнішим у житті. Адже “на любові до дітей тримається весь світ” [18, с. 92].

Відомий педагог стверджував, що показником педагогічної мудрості є можливість знайти правильний індивідуальний підхід до кожного учня, уміння визначити, на що здатний кожен школяр у даний момент, та яким чином можна розвивати його розумові здібності надалі [16, с. 86].

Звернення до творчого доробку В.О. Сухомлинського дає змогу визначити способи реалізації сучасних освітніх ідей та виробити практичні рекомендації щодо розв'язання освітніх завдань у подальшому.

Список використаних джерел

1. Бабанский Ю.К. Избранные педагогические труды. Москва : Педагогика, 1989. 560 с.
2. Беляева О. Шкільна неуспішність // Психолог. 2011. № 44. С. 27-29.
3. Блонский П.П. Память и мышление // Избранные психологические произведения. Москва, 1964. С. 285–501.
4. Блонский П.П. Школьная успеваемость. Москва : Просвещение, 2001. 423 с.
5. Бударный А.А. Пути и методы предупреждения и преодоления неуспеваемости и второгодничества : дис. ... канд. пед. наук. Москва : Просвещение, 2005. 521 с.
6. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
7. Журавльова С.А. Особистісно-центрований аналіз проблем шкільної неуспішності // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. 2015. № 6. С. 43-46.
8. Захарчук Н. Якщо дитина не хоче вчитися // Психолог. 2009. № 46. С. 7-10.
9. Кваша М.Й. Короткий огляд найімовірніших причин шкільної неуспішності учнів та шляхи її подолання / Львівська гімназія “Престиж”. URL: http://gymnasiumprestige.lviv.ua/index.php?catid=58:statti-psyhologa&id=211:2011-09-14-12-2911&Itemid=257&option=com_content&view=article (дата звернення: 10.09.2019).
10. Мурачковский Н.И. Как предупредить неуспеваемость школьников. Минск : Народная асвета, 1977. 250 с.
11. Немов Р. Психология : в 3 кн. Москва : Владос, 2002. Кн. 3 : Психодиагностика. 640 с.
12. Питання попередження неуспішності школярів : зб ст. / під ред. Ю.К. Бабанського. Київ : Вища шк., 1992. 523 с.
13. Причини неуспішності дітей у школі. URL: <https://childdevelop.com.ua/articles/school/1139/> (дата звернення: 10.09.2019).
14. Славина С.С. Индивидуальный подход к неуспевающим и недисциплинированным школьникам. Москва : Просвещение, 1986. 217 с.
15. Сухомлинський В.О. Обережно : дитина! // Вибр. тв. : в 5 т. Київ : Рад. шк., 1977. Т. 5. С. 422–426.
16. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості // Вибр. тв. : в 5 т. Київ : Рад. шк., 1977. Т. 4. С. 55-206.
17. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи // Вибр. тв. : в 5 т. Київ : Рад. шк., 1977. Т. 4. С. 393-626.
18. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям // Вибр. тв. : в 5 т. Київ : Рад. шк., 1976. Т. 3. С. 9-280.

19. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві // Вибр. тв. : в 5 т. Київ : Рад. шк. 1976. Т. 2. С. 419–654.
20. Цетлин В.С. Неуспеваемость школьников и ее предупреждение. Москва : Педагогика, 1977. 120 с.
21. Цукерман Г.А. Школьные трудности благополучных детей. Москва : Знание, 1989. 188 с.

Partnership pedagogy is one of the priority areas of the New Ukrainian school. The transition of Ukrainian school to the pedagogy of partnership encourages the pedagogical experience of the great teacher and researcher V.O. Sukhomlynskyi, as his activity was aimed at ensuring the cooperation between the pupil, the school and the parents. One of the vital issues the outstanding teacher was working at was the problem of academic poor progress of pupils.

The article reveals the essence of the notion “poor progress”, the factors and causes influencing pupils' failure and the ways to overcome them in the pedagogical ideas of V.O. Sukhomlynskyi. The causes and factors that negatively affect pupils' performance are quite diverse and dynamic – from individual characteristics to the reasons related to school and family.

In the course of the study, it was found out that pupils with poor progress, as a rule, have low self-esteem, that is why parents and teachers should help them in self-realization. Analysing the creative achievements of the outstanding teacher, the following means of facilitating pupils' learning have been distinguished: thinking lessons for junior pupils in the open air; solving tasks from specially compiled collection; reading specially designed textbook; making tales; creative labour; poetic creativity.

V.O. Sukhomlynskyi emphasized on the expanding of pupils' reading circle, on the role of reading in the knowledge acquisition, on the individual work with each pupil and involvement of the teaching staff and parents. He also tried to develop pupils' love to science, interest in particular subjects.

The author considers V.O. Sukhomlynskyi's pedagogical wisdom in the ability to find an approach to each pupil and to predict the development of mental and creative potential for the future. Applying to the creative work of V.O. Sukhomlynskyi gives an opportunity to determine the ways of realization of modern educational ideas and to make practical recommendations for solving educational tasks in the future.

Key words: *primary school pupils, learning skills, failure, poor progress, underachievement, pupil with poor progress, creative works of V.O. Sukhomlynskyi.*

УДК 378.015.31:133.22:17.022.1]:008(100)

DOI: 10.32626/2309-9763.2019–27.28-34

Ірина Дорож, Анатолій Ковальчук
Iryna Dorozh, Anatolii Kovalchuk

ДІАГНОСТИКА ДУХОВНО-МОРАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ СТУДЕНТА У ВИЯВІ СВІТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ

DIAGNOSTICS OF A STUDENT'S SPIRITUAL AND MORAL MATURITY IN EXPRESSION OF WORLDVIEW CULTURE

У статті розкрито особливості діагностики показників духовно-моральної зрілості студента у вияві світоглядної культури. Серед них: розвиненість духовно-моральних почуттів, етичних та естетичних ставлень студентів, соціально-психологічні установки в мотиваційній сфері, вольові якості (здатність підпорядкувати свої життєві устремління та поведінку вищим аксіологічним настановам). Докладно описано діагностичний інструментарій та наведено результати емпіричного дослідження.

Ключові слова: *теоретико-компетентнісна готовність, світоглядна культура, біопсихічні властивості, професійний образ світу, творче перетворення реальності.*